

گذری بر موقوفه‌های حرم مطهر رضوی که بخشی از مصارفشان برای

عزاداری در ماه‌های محرم و صفر درنظر گرفته شده است

وقف عزابرای رضا(ع)

کمال سیستانی|دوباره گلدسته‌های طلا، سیاه‌پوش خورشیدی است که آسمان خراسان از کرامتش روشن است و توی طومارها و کاغذهای کاهی اسناد به‌جامانده در آستان ملائک پاسبانیش نشان ارادت دوستدارانش با عنوان وقف، ثبت و ماندگار شده‌است.
تعداد بسیاری از این موقوفات شرح مصرفشان در یک جمله خلاصه شده است: «ماه صفر و عزاداری ثامن‌الحجج^(ع)، برابر آمارها، برگزاری مراسم عزاداری در ایام محرم و صفر، یکی از موضوعاتی است که در فهرست اسناد موقوفاتی آستان قدس رضوی، مشاهده می‌شود و در این فهرست، نام ۵۷۷واقف را ثبت کرده‌اند. این ۵۷۷واقف، تمام با بخشی از اموال اوقافی خود را به تعزیت‌داری در ماه محرم و دهه آخر صفر اختصاص داده‌اند که برخی از آن‌ها تا هنوز جاری است و هر ساله آستان قدس برابر آنچه واقف در وقف‌نامه خود آورده است، همچنان آن‌ها را اجرا می‌کند. سطرهای بعدی، گذری است بر پانزده موقوفه که وقف‌نامه‌شان برای برگزاری مراسم سوگواری ائمه‌اطهار^(ع) به‌ویژه شهادت امام‌رضا^(ع) درنظر گرفته شده است.

موقوفه مرحوم محمدحسین الشریف

یکی از موقوفات قدیمی که در آن به برگزاری مراسم عزاداری برای شهدای دشت نبینا در محرم و شهادت ضامن آهو در ماه صفر اشاره شده است، موقوفه محمدحسین الشریف است که تاریخ ۱۲۵۴هجری‌قمری در سیاهه طومار اوقافی‌اش مهر خورده‌است.
براساس سندی که اکنون در آستان قدس رضوی موجود است، الشریف، یک دانگ‌ونیم از مزرعه حسین‌آباد دریاچه، واقع در حومه شهر کرمان، را وقف حرم مطهر رضوی کرده است تا در ماه محرم و صفر، یک‌ثلث از در آمد موقوفه پس از کسر حق التولیه، به هر نحو که متولی صلاح بدانند، در اطراف حرم مطهر و مسجد گوهرشاد، خرج شده، صرف عزاداری خامس آل‌عبا^(ع) و فرزندش امام‌هشتم^(ع) شود. صرف درآمد دولّت دیگر نیز به‌صورت اختیاری و بنا بر صلاح دید، به خود آستان قدس سپرده شده و بر مصرف خاصی تأکید نشده‌است.

موقوفه سیدعلی، فرزند سیداسماعیل

سیدعلی وقتی در سال ۱۲۶۱هجری‌قمری تصمیم می‌گیرد بخشی از اموال خود را وقف آستان مطهر رضوی کند، سر ارادتی که‌داشته‌است، بخشی از آن‌را به عزاداری ائمه‌اطهار^(ع) اختصاص می‌دهد. برابر وقف‌نامه‌ای که او زیرش را مهر کرده است، درآمد نیم‌دانگ از ۹۶حبه مزرعه طهماسب‌آباد، پس از کسر حق التولیه و حق النظاره و مخارج ملکی، باید به سه ثلث تقسیم شود. سپس با یک ثلث از این درآمد، مجلسی برای عزاداری امام‌رضا^(ع) در خانه واقف، واقع در بازار خواجه کرمان، نزدیک خانقاه برپا شود. مرثیه‌خوانی، سینه‌زنی و پذیرایی باب و پخت‌آش ذاکرین(یکی از انواع آش که در ایام مذهبی پخته می‌شود) از ملزومات این مجلس است. این واقف تأکید کرده‌است: «اگر امکان برپایی مجلس در خانه نبود، هرجا که متولی صلاح بدانند و ممکن‌الحصول باشد، انجام شود و بدون عذر شرعی، با عدم امکان عادی، در غیر ماه محرم و ماه صفر، تعزیه‌داری ننمایند».

موقوفه میرزا محمدحسین حسینی عضداالملک

میرزا محمدحسین معروف به «صدر دیوان‌خانه، و ملقب به «عضداالملک»، دو دوره، متولی بارگاه امام‌رضا^(ع) بوده است و خدمات بسیاریش در این دستگاه، مشهور متون و سیاهه‌شده اوراق قدیمی است، با این حال او به این‌قدر اکتفا نمی‌کند و در سال ۱۲۷۴هجری‌قمری تصمیم می‌گیرد فهرستی از اموال و موقوفات آستان قدس رضوی تهیه کند تا آنچه به شکل موقوفه از ارادت نوکران و مؤمنان به یادگار مانده است، از گزندگذر ایام در امان بماند. او پس از تهیه این فهرست، خودش نیز شش دانگ یک رشته قنات مشهور به اراضی چهارطاقی در قریه حسین‌آباد را وقف آستان ملائک پاسبان امام‌رضا^(ع) می‌کند تا منافع و درآمد آن در ایام صفرالمظفر، صرف برپایی مجلس تعزیه شود. او ایامی مانندرحلت پیامبر اکرم^(ص)،شهادت امام حسن مجتبی^(ع)،شهادت امیرالمؤمنین^(ع)، شهادت حضرت فاطمه‌زهرا^(ص) و همچنین پرداخت انعام به سادات فقیر در روز عید غدیر را به فهرست مصرف درآمد این قنات، اضافه کرده‌است.

موقوفه مهدی قلی خان قرائی

این موقوفه که تا هنوز هم در حرم مطهر رضوی برپاست، قدمتی برابر با سال ۱۲۸۹هجری‌قمری دارد. در این سال، مهدی‌قلی‌خان مزرعه محمدآباد، واقع در بلوک سنجان بالاخواف تربت‌حیدریه، را به‌همراه یک قطعه باغ مشجر در بخش علیای همان مزرعه، اراضی میان‌دوجوی خلف‌قلعه محمدآباد، دو قطعه محموله یونجه‌زار کنار نهر محمدآباد، نه سهم از مدار دوازده سهم یک حجر طاحونه دوار در سفلائی محمدآباد و یک باب طاحونه دوار مشتمل بر دو حجر واقع در قصبه حضرت رضا^(ع) را وقف بارگاه منور حضرت خورشید می‌کند تا علاوه بر ماندگاری نام، باقیات صالحاتی باشد برای آخرت. مهدی‌قلی در ادامه این فهرست، می‌نویسد: «پس از بررسی درآمد و منافع موقوفه و کسر مخارج مزبور و مصارف تعیین‌شده در وقف‌نامه، مبلغ ۱۴۰ تومان (این مبلغ هرسال بسته به تورم حساب می‌شود) نیز برای تعزیت‌داری خامس آل‌عبا^(ع) و شهادت امام‌رضا^(ع) در ماه‌های محرم و صفر هزینه‌شود.

موقوفه آیت‌ا... و اعظمطیسی، تولیت آستان قدس رضوی

مرحوم طیسی نیز در سال ۱۴۲۴هجری‌قمری یک باب کتابخانه و حسینیه امام‌رضا^(ع)، واقع در کوچه ناظر مشهد مقدس را که مشتمل بر چندین پلاک بوده‌است، تجمیع می‌کند و به‌صورت یک باب ساختمان حسینیه و کتابخانه که دارای دو سالن در طبقات زیرین و همکف و پنج دستگاه واحد مسکونی در سه طبقه احداث گردیده است، برای تعظیم و ترویج شعائر مذهبی و تقویت مبانی دینی، به‌ویژه برگزاری مجالس تبلیغی و ترویجی در ماه مبارک رمضان، محرم و صفر و مناسبت‌های اعیاد و مولاید و فیات حضرت رسول اکرم^(ص)، صدیقه‌طاهره^(ص) و ائمه معصومین^(ع)، وقف کرده‌است.

موقوفه «فضل‌ا... خان وزیر نظام»؛ متولی‌باشی آستان قدس رضوی

وزیرنظام هم‌که خودش عمری لباس مجاوری به تن داشته‌است، در سال ۱۲۷۱هجری‌قمری، طوماری مشق و در متن آن قید می‌کند که اعیان ذکاکین بازار کفش‌دوزان، متصل به صحن مقدس عتیق، به‌علاوه زمین خریداری‌شده در وسط بازار کفش‌دوزان در مشهد، به اندازه یک‌عشر برای برگزاری مراسم عزاداری در دهه آخر صفر درنظر گرفته‌شود. او حتی در وقف‌نامه‌اش تأکید کرده‌است که این مراسم در ایوان طلای صحن عتیق برگزار شود تا زائران و مجاوران سیاه‌پوش، میهمان آن باشند.

موقوفه «امام‌وردی‌خان بیات‌مختاری» و «آجی سلطان»، زوجه وی

مرحوم «امام‌وردی‌خان بیات‌مختاری» و «آجی سلطان»، همسرش، دو تن دیگر از ارادتمندان آستان حضرت دوست هستند که در سال ۱۲۷۱هجری‌قمری، یک قطعه باغ مشهور به باغ رضوان، یک قطعه باغ مشهور به باغ سنجلیه، ده سهم آب از قنات و محل زراعت در سنگویی، دو سهم آب از محل زراعت تونزنده‌جان، تمام زمین یک باغ و بالاخره سه سهم حمام از مدار و نه سهم حمام بازار، واقع در نیشابور را وقف کرده‌اند تا هرسال درآمد شش سهم از دوازده سهم همه این اموال پس از کسر هزینه برای تعمیر باغ‌ها و متعلقاتش، صرف برگزاری مراسم سوگواری روز شهادت حضرت امام‌حسن^(ع) و روز شهادت حضرت رضا^(ع) شود یا برای جشن و سرور در ایامی مانند عید غدیر صرف شود. واقف از اجراکننده خواسته‌است افراد مؤمن یا طلبه را در وقت برگزاری مجالس، به باغات موقوفه‌ای که نام آن‌ها در وقف‌نامه قید شده است، دعوت کند و پس از پذیرایی، قرآن را یک دور کامل تلاوت کنند. حضار مجلس، مختارند پیش یا پس از صرف ناهار، روضه‌خوانی کنند.

موقوفه میرزا محمدمهدی ثوابی لشکر نویس

این واقف خیراندیش نیز در سال ۱۲۷۵هجری‌قمری، نصف مشاع از یک باب تیمچه در محله سرشور، یک باب دکان خرقة‌دوزی در بازارچه زرگران، یک باب دکان صباغی واقع در خیابان علیا و دکان هیمه‌دان خیابازی در خیابان علیای مشهد را وقف حرم مطهر رضوی کرده‌است تا هرساله منافع و درآمد آن‌ها، صرف روضه‌خوانی ایام صفر شود. گویا درآمد این موقوفه در ۱۷۰ سال پیش، ۳۵تومان بوده که او وصیت می‌کند دو تومان و ۴هزار دینار از این مبلغ را به دو روضه‌خوان بدهند تا یکی در دهه عاشورا، مقابل در حرم مطهر و دیگری در دهه صفر، در رواق توحیدخانه، ذکر مصیبت بخوانند.

موقوفه «هاجر خانم»، حسب وصیت «میرزا عباس‌علی‌خان احتشام‌نظام»

زنده‌یاد هاجر خانم، بر پایه وصیت شوهرش، میرزا عباس‌علی احتشام‌نظام، در سال ۱۳۱۶هجری‌قمری یک طسوج (چهار شیر) از قریه خورشیدآباد زرن ساوه را وقف حضرت رضا^(ع) می‌کند تا منافع و درآمد موقوفه، بعد از وضع مخارج و یک عشر حق التولیه در آستانه حضرت رضا^(ع)، صرف تعزیت‌داری و روضه‌خوانی حضرت سیدالشهدا^(ع)، اصحاب آن بزرگوار و عزاداری ایام صفر شود.

موقوفه سیدحسین محمودی

مرحوم سیدحسین محمودی، در سال ۱۴۲۰هجری‌قمری، دو سهم مشاع از کل دوازده سهم از شش دانگ مزرعه و قنات فتح‌آباد مشهور به «ده زین‌العابدین، را وقف حضرت رضا^(ع) می‌کند تا همه‌ساله در آمد موقوفه‌اش در روزهای ۲۵ تا ۳۰ صفر، صرف عزاداری امام‌هشتم^(ع) شود.

موقوفه حاج کاظم غراب و مجدالدین مدنی

«حاج کاظم» و «مجدالدین مدنی»، هرکدام به نوبت، اولی در سال ۱۳۸۴هجری‌قمری و دومی در سال ۱۴۰۳هجری‌قمری شش دانگ اعیان یک قطعه زمین کارخانه کمپوت‌سازی با همه موتورها و دستگاه کارخانه کمپوت‌سازی ممتاز خراسان را (آقای مدنی یک دانگ از دستگاه‌ها سهم داشته‌است) به‌علاوه یک‌میلیون و ۵۰۰هزار تومان سرمایه نقدی کارخانه(به احتساب آن زمان) را وقف بارگاه حضرت خورشید‌کرده، وصیت می‌کنند بخشی از درآمد این اموال در شب شهادت امام‌رضا^(ع)، صرف عزاداری و اطعام عزاداران شود.

موقوفه علی رضایت‌بخش راوری

علی رضایت‌بخش راوری هم در سال ۱۴۲۰هجری‌قمری، سیزده سهم و نیم‌مشاع از کل ۹۶ سهم شش دانگ یک قطعه باغ مشجر در راور کرمان را وقف می‌کند تا درآمد حاصل از این موقوفه، صرف اجرای مراسم جشن میلاد و همچنین پذیرایی از سیاه‌پوشان حضرت در روز شهادت حضرت ثامن‌الائمه، علی‌بن موسی‌الرضا^(ع)، در راور شود.

موقوفه حسن رستمی راوری

این واقف نیز در سال ۱۴۲۰هجری‌قمری، یک سهم از کل ۱۴۷۰ سهم شش دانگ قنات رق‌آباد، واقع در راور کرمان را وقف می‌کند تا عواید و منافع حاصل از آن، پس از کسر هزینه‌های مصرف‌شده، صرف برگزاری مراسم سوگواری وشهادت ومجالس جشن ولادت حضرت رضا^(ع) در شهرستان راور شود.

تاریخ حرم

گذری بر اخبار مطبوعات قدیمی خراسان که باعنوان «شفا گرفتن از امام‌رضا^(ع)» چاپ و منتشر شده‌است

کرامات حضرت ثامن(ع)

سیدمهدی سیدقطبی|در تورق اخبار قدیمی مطبوعات خراسان از دوره قاجار تا پهلوی، اخبار زیادی با تبتِ «شفایافته، یا «کرامت‌شده»، چاپ و منتشر شده‌است که خواندنش، خالی از لطف نیست و قرار است تعدادی از آن‌ها را هر چهارشنبه در ستون این صفحه، منتشر کنیم.

- با عنایت امام‌رضا^(ع)، سرباز یزدی زندگی دوباره یافت

«جعفر، یکی از سربازان متوقف یزد، را ناگاه مرضی عارض گردیده که تشخیص آن معلوم نبود. تا دو روز مدهوش بود و در روز سوم از حیات او مایوس گشته بودند و رنگ او سیاه گردیده، با ناراحتی و اضطراب زیاد دست‌وپا می‌زد. نزدیک عصر روز سوم، به یک‌بار از آن حالت به صحت منقلب گردیده، برخاست و فریاد می‌کرد:

«یا امام‌رضا روحی فداک!».

تفضیل را که از او جویا شده بودند، مذکور داشته بود که: «اولا پیش چشمم سیاه شد و بعد دیدم دو نفر شخص سیاه‌رنگ به‌صورت مهیب و هیبت عجیب، دست به گلی می گذاشته‌اند و نزدیک به هلاکت شدم که شخص بزرگواری ظاهر گردید و به آن دو نفر خطاب فرمود که: «مگر نمی‌دانید منم امام‌رضا، ضامن غریبان؟». آن دو نفر به محض شنیدن این سخن، دست از من برداشته و از نظرم غایب گردیدند. آن بزرگوار به من فرمودند: «برخیز!» چون برخاستم، کسی را ندیدم».

خلاصه، سرباز مزبور یک روز بعد از سلامتی، اذن مرخصی به جهت زیارت حاصل گردیده، روانه ارض اقدس[مشهد مقدس] شده‌است.

روزنامه وقایع اتفاقیه . ۲۱ جمادی‌الثانی ۱۲۷۲قمری، برابر ۹ اسفند ۱۲۳۴ خورشیدی.

-

- مرد فلج با عنایت امام‌رضا^(ع) شفا یافت

مرد اصفهانی به نام محمد‌هاشم، نان و ماست می‌خورده‌است. در این‌بین، خبر فوت برادرش را به او می‌دهند. فوراً فلج و شل می‌شود. چندی او را مداوا نموده‌اند، چاره نشده‌است. بعد از مایوسی از معالجه، التماس کرده‌است که او را به حرم جناب امام‌رضا ببرند. کسانش، او را به پشت پنجره فولادی برده‌اند. بعد از گریه و استغاثه بسیار در شب جمعه، بیست‌و‌چهارم [ربیع‌الثانی] از توجه جناب امام همام، شفا یافته و نقاره شادبانه زده‌اند.

- امام‌رضا^(ع) سرباز فلج را شفا داد

سربازی از هکت خسس در ارض اقدس[مشهد مقدس] مدت شش ماه، فلج و بستری بود و قدرت حرکت نداشت و معالجات بسیار کرده بودند، صحت نیافته بود.

در این اوقات یکی از رفقای سرباز مزبور، او را به دوش کشیده، به صحن متبرکه رضویه برده و از خدام محترم سرکار فیض‌آثار، درخواست نمود که اجازه بدهند یک شب در توحیدخانه بقعه منوره بماند. خدام نیز اذن داده، سرباز فلج شب را در توحیدخانه به خلوص نیت و امید شفا به‌سر برده، در این بین خوابش برده و در عالم رؤیا دیده بود که شفا یافته‌است. بیدار شده، خود را سراپا غرق عرق و تندرست دیده.

صبح که خدام سرکار فیض‌آثار آمده، او را تندرست دیدند. به جناب مقرب‌الخاقان متولی‌باشی خبر دادند و مردم هجوم آورده، لباس او را به جهت تبیین و تبرک، پاره‌پاره کرده بودند و هرکس در حد توان مالی، کمکی به او نموده.

جناب متولی‌باشی نیز یک دست لباس تازه به او داده. نقاره‌خانه سرکار فیض‌آثار را تا سه ساعت به جهت شکرانه و شادمانی زدند.

روزنامه وقایع اتفاقیه. ۸ ذی‌الحجه ۱۲۷۳قمری، برابر ۸ مرداد ۱۲۳۶ خورشیدی.

-

- با عنایت امام‌رضا^(ع) و حضرت معصومه^(ص)، زن نابینا و مرد فلج شفا یافتند

در این زمان تعداد زیادی از اهالی نجف‌آباد و سایر روستاهای اصفهان به زیارت حضرت معصومه -علیها و علی آبائها آلاف‌الثناء والتحیه- آمده بودند.

در روز پنجشنبه، بیست‌وپنجم شوال [۱۲۷۳قمری] بعدازظهر، در بالای گنبد مطهره دومرتبه نورباران شد، به‌طوری‌که جمیع زائرین، بالای سر خویش مشاهده نمودند یک‌مرتبه یک اشعه نور زرد و سبزرنگی به اندازه نو تخم‌مرغ از قبه منوره به قدر دو متر، بلند و روشن شده، پس از آن منبسط گردید، بر روی گنبد مطهره نثار شد که آثارش به قدر پانزده دقیقه نمایان بود و همچنین بعد از ساعتی دیگر، پنج اشعه نور مجدداً که هر یک مانند ستاره بود، از گنبد مطهره بلند شده، نثار گردید دور همان.

زن نجف‌آبادی که چشمش نابینا شده و ایداً جایی را نمی‌دیده، شب در حرم مطهر مانده، دست‌توسل به سرکار فیض‌آثار [امام‌رضا^(ع)] زده، با عجز و اصرار تمام، استدعای بینایی کرده بود.

نزدیک صبح، خواب او را ربوده، حضرت معصومه^(ص) با حضور امام‌الثقلین، حضرت علی‌بن موسی‌الرضا(علیه‌الآف التحیه و السلام)، دستنی به چشم زن کشیده، او را شفا مرحمت فرمودند. پس از طلوع صبح، زوار و غیره ریخته، لباس او را به‌جهت تبرک بردند و در آن روز، نقاره‌خانه شادبانه

در آستانه مطهره زدند.

و همچنین دو شب بعد از او،

نیز یک نفر مرد نجف‌آبادی را که جمیع اعضای او فلج شده [بود] و قادر به حرکت نبود، شفا عطا فرمودند، به‌طوری‌که آشناری از ناخوشی در او نمانده بود. آن روز هم نقاره‌خانه شادبانه زدند.

روزنامه وقایع اتفاقیه.

۱۸ جمادی‌الآخری

۱۲۷۶قمری، برابر ۲۳دی

۱۲۳۸ خورشیدی.

شماره ۴
۲۲ شهریور ۱۴۰۲
۲۷ مهر ۱۴۰۲
۲۸ شهریور ۱۴۰۲

۱۵

